

НАУКОВЕ ЖИТТЯ SCIENTIFIC LIFE

ВИДАТНІ ДІЯЧІ ТА ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ В ГАЛУЗІ КРИМІНАЛІСТИКИ EMINENT PERSONALITIES AND SIGNIFICANT EVENTS IN THE FORENSIC SCIENCE

УДК 343.98

DOI: 10.37025/1992-4437/2020-34-2-102

В. В. Юсупов, доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем
криміналістичного забезпечення
та судової експертології
навчально-наукового інституту № 2,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5216-4144>

Д. П. Гуріна, кандидат юридичних наук,
заступник завідувача лабораторії
навчальної та наукової роботи,
Державний науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4613-8561>

В. П. Колонюк, кандидат юридичних наук, доцент,
учений секретар,
Київський науково-дослідний інститут
судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7714-5732>

ПРОФЕСОР Н. І. КЛИМЕНКО – ВІДОМИЙ УЧЕНИЙ-КРИМІНАЛІСТ, ДОСВІДЧЕНИЙ СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ, ТАЛАНОВИТИЙ ПЕДАГОГ: СПОГАДИ УЧНІВ І КОЛЕГ

Проаналізовано основні віхи життєвого шляху та наукової діяльності відомого вітчизняного вченого, судового експерта, доктора юридичних наук, професора Ніни Іванівни Клименко (13.02.1933–27.07.2020), одного із засновників київської наукової школи з актуальних питань судової експертизи й криміналістики та фундаторів юридичної галузі знань – судової експертології, талановитого науковця, практика, педагога.

Ключові слова: Ніна Іванівна Клименко; криміналістика; судова експертологія; криміналістичні знання; київська наукова школа з актуальних питань судової експертизи й криміналістики.

27 липня 2020 р. пішла з життя відомий вітчизняний учений-криміналіст, досвідчений судовий експерт, один із засновників київської наукової школи з актуальних питань судової експертизи й криміналістики, доктор юридичних наук, професор Ніна Іванівна Клименко.

Увесь творчий і життєвий шлях Ніни Іванівни є прикладом відданого служіння науці, невпинного руху вперед, спрямованого на розвиток і поширен-

ня наукових знань, їх упровадження у правозастосовну діяльність судових і правоохоронних органів України, удосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти, поглиблення криміналістичних досліджень та обґрунтування нової юридичної галузі знань – судової експертології. Знайшов він своє відображення в численних енциклопедичних, довідкових, інших виданнях (in particular, Kotiuk, 2013; Ruvyn, Holikova, & Fedchyshyna, 2013; Shepitko

© В. В. Юсупов, Д. П. Гуріна, В. П. Колонюк, 2020

Професор
Н. І. Клименко

(Red.), 2014, s. 163–164; Shepitko (Holova redkol.), 2018, s. 379). Як людину, учителя, дослідника згадують Ніну Іванівну і її друзі, учні, колеги.

Ніна Іванівна народилася в Житомирі 13 лютого 1933 р. у сім'ї педагогів. Батько Клименко Іван Павлович був деканом факультету Житомирського сільськогосподарського інституту, мати –

Клименко (у дівочтві Загоруйко) Ніна Костівна працювала у цьому самому інституті, викладала біологію. Навчання в школі малолітньої Ніни влітку 1941 р. перервала війна, сім'я евакуювалася до Казахстану.

Після звільнення України від німецько-фашистських загарбників 1944 р. родина Клименків повертається до Києва. Ніна вступає до жіночої гімназії, яку закінчує із золотою медаллю. З 1952 до 1957 р. навчається на юридичному факультеті Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, вирізняючись серед студентів-однокурсників невпинним потягом до знань і відмінним навчанням. На п'ятому курсі проходить стажування у Верховному Суді УРСР, де аналізує проблеми держави і права, реалізуючи знання з різноманітних галузей права і прикладних дисциплін.

Ніна Іванівна активно співпрацювала з товариством «Знання». У повоєнні роки поступового відновлення сільського господарства і промислового виробництва, становлення державних інституцій, коли гостро постала проблема правової свідомості громадян, до просвітницької роботи у цій громадській організації залучали працівників і студентів столичних вишів. Ніна виступала перед населенням міста, області, республіки з різних питань юриспруденції. На правову тематику вона прочитала понад 1000 публічних лекцій (Tsybmal, & Myslyuyi, 2013, s. 7).

Отже, саме в університеті відбулося становлення майбутнього відомого вченого-криміналіста, досвідченого судового експерта, одного із засновників київської наукової школи з актуальних питань судової експертизи й криміналістики.

Серед студентів у Ніни було багато друзів. З одним із них, Вадимом Федоровичем Пеньківським, після закінчення навчання вона уклала шлюб. Згодом у молодій сім'ї народилося двоє синів – Павло (1961 р.) і Олексій (1966 р.). Старший закінчив консерваторію і став військовим диригентом, молодший, здобувши вищу юридичну освіту, обрав професію правоохоронця.

Після закінчення навчання в університеті Ніна Іванівна працювала в Київському науково-дослідному інституті судових експертиз. За п'ятнадцять років роботи пройшла шлях від експерта до старшого наукового співробітника цієї експертної установи. На високому професійному рівні виконувала судові трасологічні, дактилоскопічні, почеркознавчі експертизи. Їй були цікаві і складні дослідження рукописних текстів, підписів, цифрових знаків, і графологічна діагностика зі встановлення характеристики особи за почерком. Свої напрацювання вона висвітлювала в наукових працях. Її першу статтю «Судове почеркознавство» надруковано 1958 р. у журналі «Радянське право» (тепер «Право України»).

На запрошення Верховного Суду УРСР Н. І. Клименко й далі консультує суддів із різних питань дослідження письмового мовлення.

Здібності молодого фахівця помітили відомі науковці В. К. Лисиченко, В. Г. Гончаренко, М. Я. Сегай. Під керівництвом видатного криміналіста, доктора юридичних наук, професора Михайла Яковича Сегая 1969 р. Ніна Іванівна успішно захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Криміналістическое исследование текстов, выполненных на украинском языке, в уголовном судопроизводстве» за спеціальністю 12.717 (нині – 12.00.09). Наукова праця ґрунтувалася на емпіричній базі, що охоплювала результати узагальнення понад 1500 зразків почерку жителів західних областей України, з їх говорами та діалектами. Наукові положення дисертації впроваджено в експертну практику у вигляді методики ідентифікації рукописних текстів, визначення ознак авторів текстів (стать, вік, національність, освіта, місце проживання тощо). Такі дослідження суттєво прискорювали встановлення підозрюваних осіб та їх розшук.

Сьогодні з упевненістю можна стверджувати, що фундаментальність проведених Ніною Іванівною досліджень засвідчило життя. Наукові ідеї та практичні рекомендації, викладені нею у кандидатській дисертації, не втратили своєї актуальності і використовуються під час підготовки судових експертів – фахівців із почеркознавчої експертизи та лінгвістичної експертизи мовлення й дотепер.

Ніна Клименко – студентка Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1957 р.)

Н. І. Клименко, яка накопичила чималий досвід судово-експертної та юридичної діяльності, 1971 р. запрошують на викладацьку роботу до Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. На кафедрі криміналістики юридичного факультету цього закладу освіти Ніна Іванівна працює до 2000 р. – спочатку старшим викладачем, а згодом доцентом (1977 р.) і професором (1994 р.), викладаючи навчальну дисципліну «Криміналістика», спецкурси «Розслідування деяких видів тяжких злочинів», «Огляд місця події при розслідуванні різних видів злочинів», «Розслідування злочинів у сфері економіки», «Розслідування податкових злочинів», «Криміналістичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності», «Розслідування злочинного порушення безпеки праці», «Основи права», «Правоохоронні органи» та ін., не полишаючи при цьому Київського науково-дослідного інституту судових експертиз як позаштатний працівник.

Спираючись на значний досвід проведення судових експертиз, юридичної практики і науково-педагогічної діяльності, Н. І. Клименко розпочинає роботу над дисертацією на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Криміналістические знания: природа, структура, оптимизация использования», яку 1993 р. успішно захищає. Ця наукова праця складається з трьох розділів, що комплексно розкривають концепцію криміналістичних знань – їх сутність, структуру, призначення, використання у слідчій практиці, їх роль у підготовці спеціалістів, які мають володіти ними та використовувати їх. Автор обґрунтова-

но доводить, що криміналістичні знання являють собою систему інформації про рівень пізнання закономірностей, які становлять основу змісту предмета криміналістики, тобто вихідних принципів, теорій, категорій, а також практичних висновків, наукових рекомендацій, методів і засобів, використовуваних як інструменти криміналістичного наукового пізнання з метою розслідування злочинів та запобігання їм (Klimenko, 1993).

У 1996 р. Н. І. Клименко присвоєно вчене звання професора.

Згодом у зв'язку з реорганізацією кафедри криміналістики університету Ніна Іванівна переходить на викладацьку роботу до Київського національного лінгвістичного університету на кафедрі права, а потім – до Донецького юридичного інституту МВС України (до 2015 р.).

Водночас за сумісництвом Ніна Іванівна працює в інших закладах вищої освіти: Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая, Європейському університеті, Бердянському університеті менеджменту і бізнесу, Донецькому державному університеті управління (Маріуполь).

З 2015 р. і до останніх днів свого життя професор Н. І. Клименко на кафедрі кримінального права, процесу та криміналістики Європейського університету (Київ) викладала низку навчальних дисциплін, серед них «Криміналістика», «Актуальні проблеми призначення та проведення експертиз в Україні».

Професор Н. І. Клименко – автор перших в Україні фундаментальних праць – курсу лекцій із

Колектив Донецького юридичного інституту МВС України (Н. І. Клименко у першому ряду) з учасниками конференції «Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю» (15 квітня 2011 р.)

судової експертології (Клюменко, 2007) та Енциклопедії із судової експертизи (Клюменко, Bakhin, Budko, & Tsymbal, 2013). У цих та інших публікаціях Ніна Іванівна проаналізувала співвідношення судової експертології та загальної теорії судової експертизи, визначила предмет і об'єкт судової експертології, з'ясувала її місце в системі юридичних наук, розкрила методологію нової наукової галузі, її понятійний апарат, а також висвітлила специфіку регулювання судово-експертної діяльності як основного елементу нової юридичної науки. Наукові ідеї щодо формування теоретичних засад експертної науки знайшли відображення і в праці «Загальна теорія судової експертології» (Клюменко, 2018) – останній монографії Ніни Іванівни.

Завдяки поєднанню ґрунтовної наукової підготовки й досвіду судово-експертної діяльності професор Н. І. Клименко створила гідний науковий доробок – понад 280 публікацій (зокрема й у співавторстві), серед яких 6 монографій, 3 підручники з криміналістики, 16 посібників для слідчих, судових експертів, студентів і слухачів закладів вищої освіти, а також статті, тези доповідей, методичні рекомендації та ін.

Справу вчителя продовжують його учні. Молоді науковці, аспіранти, здобувачі, які під керівництвом професора Н. І. Клименко реалізувалися в дисертаціях, підручниках, монографіях, посібниках, послідовники ідей видатного науковця і практика сформували київську наукову школу з актуальних питань судової експертизи і криміналістики, визнану в Україні та за її межами.

Так, обґрунтуванню наукових основ криміналістичної одорології та використання запахів слідів людини для її ідентифікації й вирішення інших завдань досудового розслідування присвятив свою дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Основи криміналістичної одорології» О. А. Кириченко, яку за

науковим консультуванням професора Н. І. Клименко успішно захистив 1996 р.

Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за науковим керівництвом Н. І. Клименко захистили: М. О. Богославська («Судова лінгвістична експертиза: процесуальні та криміналістичні аспекти»), А. П. Гель («Криміналістичний аспект дослідження особи засудженого до позбавлення волі»), С. Й. Гонгало («Судова техніко-криміналістична експертиза документів: сучасні можливості дослідження та перспективи розвитку»), Д. П. Гуріна («Експертна профілактика: становлення та перспективи розвитку»), О. А. Кириченко («Класифікація мікрооб'єктів и их значение при расследовании преступлений против личности»), Н. О. Комісарова («Криміналістичне дослідження підписів, виконаних в умовах обмеженого зорового контролю»), В. С. Мацишин («Особливості розслідування фальшивомонетництва»), О. В. Неня («Оптичні методи експертних досліджень мікрооб'єктів»), О. І. Онисько («Види слідів і їх використання при розслідуванні незаконного перетинання державного кордону (за матеріалами органів дізнання Прикордонних військ України)»), Л. В. Паламар («Криміналістична профілактика злочинів, пов'язаних із незаконним отриманням банківських кредитів»), І. В. Смаль («Методика розслідування підроблення проїзних квитків») (Ishchenko, & Yusupov, 2018, s. 118).

Слід окремо наголосити на ролі професора Н. І. Клименко у становленні її учнів як науковців, фахівців, педагогів. Завдяки професіоналізму і тактовності вона створила навколо себе середовище, у якому панувала дружня атмосфера та наукова дискусія, що сприяло активізації творчого процесу, зародженню нових ідей, подальшій науково-дослідницькій роботі. Підтримуючи прагнення своїх учнів до професійного зростання, Ніна Іванівна завжди залишалася для них взірцем, як мудрий науковий керівник вимог-

Учні професора Н. І. Клименко з учасниками конференції
«Теорія і практика судової експертизи і криміналістики»
(27 лютого 2018 р.)

Професор Н. І. Клименко оцінює відповідь здобувача на свої зауваження як офіційного опонента

ливо і критично, водночас турботливо і чуйно прищеплювала їм культуру наукового спілкування, уміння коректно й переконливо обстоювати свою позицію, завжди підтримувала та допомагала. Їй була властива простота висловлення думок, навіть коли йшлося про ґрунтовні, складні та оригінальні наукові концепції, ідеї. Завдяки таким рисам, як щирість, уважність, доброзичливість, ініціативність, наполегливість, відповідальність, організованість, педагогічна ерудиція, порядність, вона здобула заслужений авторитет не лише серед учнів – її нескінченне прагнення до самовдосконалення, культурний світогляд і відданість своїй роботі завжди привертала увагу широкого загалу фахівців.

Проте найхарактернішою особливістю професора Н. І. Клименко, яка стала для багатьох еталоном наукового керівника, ученого, педагога, людини, безумовно, була безмежна людяність. Усе життя вона щедро ділилася з колегами та послідовниками своїми знаннями, багатим життєвим, науковим, педагогічним досвідом, виявляючи при цьому душевну теплоту, турботу.

Знаного фахівця-юриста Ніну Іванівну активно залучали до захисту дисертаційних досліджень як офіційного опонента. Зокрема вона опонувала докторські дисертації В. Г. Хахановського «Теорія і практика криміналістичної інформатики» (2011 р.) та І. А. Петрової «Теоретико-правові та організаційно-методологічні засади регулювання судово-товарознавчих експертиз споживчих товарів» (2012 р.). Радо запрошували досвідченого науковця виступити офіційним опонентом у спеціалізованій ученій раді Національної академії внутрішніх справ і на захисті дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук В. М. Атаманчука, Л. В. Борисової, О. А. Буханченка, М. А. Григи, Д. В. Дабіжі, В. А. Іщенко, О. Л. Кобилянського, А. В. Кофанова, І. Р. Куриліна, В. В. Матвієнка, Ю. П. Машошина, А. В. Мировської, Л. Л. Патик, В. І. Пашка, Ю. О. Пілюкова, В. В. Семенова, А. В. Старушкевича, О. С. Степанова, Л. С. Тальянчук, І. М. Твердохліба, Ж. В. Удовенко, А. В. Форостяного, О. В. Шведової, О. В. Шевченка.

У спеціалізованих учених радах інших закладів вищої освіти Н. І. Клименко опонувала кандидатські дисертації В. З. Багинського, І. І. Войтовича, С. В. Галяна, М. Є. Дирдіна, В. І. Завидняка, Н. В. Кимлик, Н. В. Кіцен, С. М. Князева, В. В. Ковальова, О. В. Козак, Р. В. Комісарчука, А. М. Костири, О. А. Кравченка, Т. В. Куровської, М. М. Ляшенка, А. Б. Марченка, А. В. Мировської, Я. Є. Мишкова, А. О. Мілевської, О. П. Мілевського, О. В. Одерія, Д. В. Пашнева, Н. А. Потомської, В. П. Сабадаш, С. О. Сафронова, Є. Ю. Свободи, М. Ф. Сокирана, Я. А. Соколової, З. Р. Сулейманової, М. М. Фрідман-Козаченко.

Здобувачі були щиро вдячні професору Н. І. Клименко за високу оцінку їх наукового доробку й об'єктивно висловлені слушні поради, зважання на які в подальших дослідженнях підвищувало рівень їх наукової достовірності. Найкритичніші зауваження Ніна Іванівна вмiла ви-

Професор Н. І. Клименко – член спеціалізованої вченої ради К 27.855.03 в Національному університеті державної податкової служби України, 2012 р. (нині – Університет державної фіскальної служби України)

словити так, щоб молодих науковців спонукати до ґрунтовних наукових пошуків.

Свої праці професор Н. І. Клименко оприлюднювала в профільних збірниках «Криміналістика і судова експертиза», «Криміналістичний вісник», «Вісник університету. Юридичні науки», «Право України» та ін. Крім того, Ніна Іванівна брала участь у підготовці статей для Юридичної енциклопедії у 6-ти томах, розробленні Закону України «Про судову експертизу» та інших нормативно-правових актів. Досвідчений професіонал з юридичних наук вона була членом Ради Союзу юристів України, Міжнародного конгресу криміналістів та редакцій низки наукових фахових збірників і журналів.

З 1998 р. професор Н. І. Клименко член спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій в Національній академії Служби безпеки України, Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Університеті державної фіскальної служби України, Національному університеті «Одеська юридична академія», Європейському університеті, а з 2001 р. очолила спеціалізовану вчену раду Д 26.001.05 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Професор Н. І. Клименко брала активну участь у науково-практичних конференціях і в Україні, і за її межами. Серед знакових її доповідей такі: «Юридические гарантии применения советских правовых норм и укрепления законности» (Київ, 1971 р.); «Методика расследования преступлений» (Одеса, 1976 р.); «Роль судебной экспертизы в правовом государстве» (Мінськ, 1989 р.); «Специальные и правовые проблемы деятельности высшей школы в условиях обновления» (Харків, 1991 р.); «Современные достижения науки и техники в борьбе с преступностью» (Мінськ, 1992 р.); «Роль судебной экспертизы и криминалистики в раскрытии и профилактике преступлений» (Одеса, 1994 р.); «Міжнародна протидія торгівлі людьми» (Одеса, 2006 р.); «Современное состояние, проблемы и перспективы развития судебной экспертологии» (Сімферополь, 2007 р.); «Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (Одеса, 2009 р.); «Криміналістика у протидії злочинності» (Київ, 2009 р.); «Сучасні проблеми розвитку судової експертизи» (Севастополь, 2010 р.); «Криміналістика XXI століття» (Харків, 2010 р.); «Криміналістична наука: витоки, сучасність та перспективи» (Ірпінь, 2011 р.); «Сучасні тенденції розвитку судової експертизи» (Сімферополь, 2012 р.); «Юридичні, економічні, лінгвістичні та технічні аспекти сучасності» (Ізмаїл, 2012 р.); «Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримі-

Професор Н. І. Клименко під час перерви конференції «Современное состояние, проблемы и перспективы развития судебной экспертологии» (20–21 вересня 2007 р., АР Крим, Сімферополь)

нально-процесуальні та криміналістичні проблеми» (Ірпінь, 2012 р.); «Актуальні питання судової експертизи та криміналістики» (Харків, 2013 р.); «Судово-експертне забезпечення кримінального процесу» (Київ, 2014 р.); «Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики» (Харків, 2014 р.); «Актуальні питання теорії і практики криміналістичної науки» (Київ, 2015 р.); «Актуальні питання судової експертизи та криміналістики» (Харків, 2017 р.); «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики» (Київ, 2018 р.) та ін.

За вагомий внесок у розвиток юридичної науки Ніна Іванівна нагороджена знаками «Відмінник освіти», «За відмінну роботу в товаристві

Професор Н. І. Клименко проголошує слова вдячності після отримання почесної відзнаки «За високі досягнення в організації навчального процесу, плідну науково-педагогічну діяльність та вагомий внесок у розвиток Європейського університету» (Київ, Європейський університет, 27 лютого 2018 р.)

Професор Н. І. Клименко під час Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики» з нагоди свого 85-річчя (Київ, Європейський університет, 27 лютого 2018 р.)

“Знання», багатьма пам’ятними медалями й відзнаками закладів освіти та установ, у яких вона свого часу працювала, а також грамотами Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України, Київського національного університету

імені Тараса Шевченка, Київського науково-дослідного інституту судових експертиз.

Професор Н. І. Клименко, один із фундаторів окремої галузі наукового знання – судової експертології, znana вагомим внеском й у розвиток криміналістики. Крім того, Ніна Іванівна залишила ґрунтовний доробок з історії криміналістики, визначення сутності криміналістичних знань, дослідження питань криміналістичного та судово-експертного забезпечення діяльності з розслідування злочинів.

Творчий шлях і практична діяльність Н. І. Клименко яскраво засвідчує послідовне становлення видатного науковця, що створила окрему наукову школу, успішно досліджувала низку фундаментальних проблем юридичної науки, зокрема в галузі криміналістики й судової експертології.

Ніна Іванівна Клименко прожила активне, насичене плідною працею й вагомими науковими здобутками життя. Світла пам’ять і теплі спогади про цю видатну особистість у своїх серцях назавжди залишать вдячні учні, друзі і колеги, науковці і практики, викладачі, студенти, слухачі.

References

- Ishchenko, A. V., & Yusupov, V. V. (2018). Naukovyi dorobok profesora N. I. Klymenko u haluzi sudovoi ekspertologii ta kryminalistyky: analiz naukovoho kerivnytstva ta oponuvannia. *Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. z nahody 85-richchia d-ra yuryd. nauk, profesora Niny Ivanivny Klymenko* (Kyiv, 27 liut. 2018 r.). Kyiv; Mariupol. S. 117–119 [in Ukrainian].
- Klimenko, N. I. (1993). *Kriminalisticheskie znaniia: priroda, struktura, optimizatciia ispolzovaniia*. (Avtoref. dis. d-ra iurid. nauk). Kievskii universitet imeni T. G. Shevchenko, Kiev. 40 s. [in Russian].
- Klymenko, N. I. (2007). *Cudova ekspertolohiia: kurs lektsii: navch. posib. dlia stud. yuryd. spets. VNZ*. Kyiv: In Yure. 521 s. [in Ukrainian].
- Klymenko, N. I., Bakhin, V. P., Budko, T. V., & Tsymbal, P. V. (2013). *Entsyklopediia sudovoi ekspertyzy* (za red. N. I. Klymenko). Irpin: Natsionalnyi un-t DPS Ukrainy. 182 s. [in Ukrainian].
- Klymenko, N. I. (2018). *Zahalna teoriia sudovoi ekspertolohii: monohrafiia*. Ternopil: Krok. 262 s. [in Ukrainian].
- Kotiuk, I. I. (2013). Klymenko Nina Ivanivna: Dziuba, I. M., Zhukovskiy, A. I., & Zhelezniak, M. H. (Hol. redkol.). *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [veb-sait]. Uziato z http://esu.com.ua/search_articles.php?id=7731 [in Ukrainian].
- Ruvn, O. H., Holikova, T. D., & Fedchyshyna, V. V. (2013). *Slavetni storinky istorii: do 100-litnoho yuvileiu KNDISE*. Kyiv: ANTOLOHIIA. 288 s. [in Ukrainian].
- Shepitko, V. Iu. (Red.). (2014). *Entsyklopediia kriminalistiki v litcakh: spravochne izdanie*. Kharkov: Apostil. 400 s.
- Shepitko, V. Yu. (Holova redkol.). (2018). Kryminalistyka, sudova ekspertyza, yurydychna psykholohiia. T. 20: Tatsii, V. Ya. (Holova redkol), Shemshuchenko, Yu. S. (Zast. red.). *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia*. U 20 t. Kharkiv: Pravo. 952 s.
- Tsymbal, P. V., & Myslyvyi, V. A. (2013). *Klymenko Nina Ivanivna: Bibliohrafiia* (do 80-richchia z dnia narodzhennia). Irpin: Iripinska finansovo-yurydychna akademiia. 84 s.

Список використаних джерел

- Щенко, А. В., & Юсупов, В. В. (2018). Науковий доробок професора Н. І. Клименко у галузі судової експертології та криміналістики: аналіз наукового керівництва та опонування. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 85-річчя д-ра юрид. наук, професора Ніни Іванівни Клименко* (Київ, 27 лют. 2018 р.). Київ; Маріуполь. С. 117–119.
- Клименко, Н. І. (1993). *Криміналістическіє знанія: природа, структура, оптимізація іспользования*. (Автораф. дис. д-ра юрид. наук). Київський університет імені Т. Г. Шевченка, Київ. 40 с.
- Клименко, Н. І. (2007). *Судова експертологія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. юрид. спец. ВНЗ*. Київ: Ін Юре. 521 с.
- Клименко, Н. І., Бахін, В. П., Будко, Т. В., & Цимбал, П. В. (2013). *Енциклопедія судової експертизи* (за ред. Н. І. Клименко). Ірпін: Національний ун-т ДПС України. 182 с.

- Клименко, Н. І. (2018). *Загальна теорія судової експертології*: монографія. Тернопіль: Крок. 262 с.
- Котюк, І. І. (2013). Клименко Ніна Іванівна: Дзюба, І. М., Жуковський, А. І., & Железняк, М. Г. (Гол. редкол.). *Енциклопедія Сучасної України* [веб-сайт]. Узято з http://esu.com.ua/search_articles.php?id=7731.
- Рувін, О. Г., Голікова, Т. Д., & Федчишина, В. В. (2013). *Славетні сторінки історії: до 100-літнього ювілею КНДІСЕ*. Київ: АНТОЛОГІЯ. 288 с.
- Шепітько, В. Ю. (Ред.). (2014). *Енциклопедія криміналістики в лицах: справочное издание*. Харьков: Апостиль. 400 с.
- Шепітько, В. Ю. (Голова редкол.). (2018). Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія. Т. 20: Тацій, В. Я. (Голова редкол), Шемшученко, Ю. С. (Заст. ред.). *Велика українська юридична енциклопедія*. У 20 т. Харків: Право. 952 с.
- Цимбал, П. В., & Мисливий, В. А. (2013). *Клименко Ніна Іванівна. Бібліографія* (до 80-річчя з дня народження). Ірпінь: Ірпінська фінансово-юридична академія. 84 с.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2020

V. Yusupov, DSc (Law), Senior Researcher,
Leading Researcher of the Forensic
Support and Examination Department,
Educational Scientific Institute № 2,
National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5216-4144>

D. Hurina, Ph.D in Law,
Deputy Head Educational and Scientific Laboratory,
State Scientific Research Forensic Centre,
MIA of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4613-8561>

V. Koloniuk, Ph.D in Law, Associate Professor,
Scientific Secretary,
Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise,
Ministry of Justice of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7714-5732>

PROFESSOR N. KLIMENKO – A WELL-KNOWN FORENSIC SCIENTIST, AN EXPERIENCED FORENSIC EXPERT, A TALENTED TEACHER: MEMOIRS OF APPRENTICE AND COLLEAGUES

The main milestones of the life and scientific activity of the famous scientist, forensic expert, doctor of law, professor Nina Klymenko (13.02.1933–27.07.2020), one of the founders of the Kyiv scientific school on topical issues of forensic science and criminology and the founders of the legal field of knowledge – forensic expertise, a talented scientist, practitioner, teacher.

Keywords: Nina Klimenko; criminalistics; forensic expertise; forensic knowledge; Kyiv Scientific School on Topical Issues of Forensic Science and Criminology.

В. В. Юсупов, доктор юридических наук,
старший научный сотрудник,
ведущий научный сотрудник
научно-исследовательской лаборатории
по проблемам криминалистического
обеспечения и судебной экспертологии
учебно-научного института № 2,
Национальная академия внутренних дел, г. Киев
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5216-4144>

Д. П. Гурина, кандидат юридических наук,
заместитель заведующего
лабораторией учебной и научной работы,
Государственный научно-исследовательский
экспертно-криминалистический центр МВД Украины, г. Киев
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4613-8561>

В. П. Колонюк, кандидат юридических наук, доцент,
ученый секретарь,
Киевский научно-исследовательский институт
судебных экспертиз Министерства юстиции Украины, г. Киев
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7714-5732>

ПРОФЕССОР Н. И. КЛИМЕНКО – ИЗВЕСТНЫЙ УЧЕНЫЙ-КРИМИНАЛИСТ, ОПЫТНЫЙ СУДЕБНЫЙ ЭКСПЕРТ, ТАЛАНТЛИВЫЙ ПЕДАГОГ: ВОСПОМИНАНИЯ УЧЕНИКОВ И КОЛЛЕГ

Проанализированы основные вехи жизненного пути и научной деятельности известного отечественного ученого, судебного эксперта, доктора юридических наук, профессора Нины Ивановны Клименко (13.02.1933–27.07.2020), одного из основателей киевской научной школы по актуальным вопросам судебной экспертизы и криминалистики и фундаторов юридической отрасли знаний – судебной экспертологии, талантливого ученого, практика, педагога.

Ключевые слова: Нина Ивановна Клименко; криминалистика; судебная экспертология; криминалистические знания; киевская научная школа по актуальным вопросам судебной экспертизы и криминалистики.